

TOLERANT CƏMİYYƏTDƏ MULTİKULTURALİZM

Dünyanın çoxmillətli dövlətlərindən olan Azərbaycan dövləti hər bir azərbaycanlının vətənidir. Azərbaycan Respublikasında kompakt şəkildə müxtəlif etnosların nümayəndələri yaşayır və onların hər biri öz maddi və mənəvi mədəniyyətini, dilini, tarixi yaddaşını, mentalitetini, etnik özünüdərk etmə və etnopsixologiyasını qoruyub saxlayan unikal xüsusiyyətlərin daşıyıcılarıdır. Ölkəmizdə müxtəlif dirlərə, millətlərə, etnik azlıqlara məxsus xalqlar sülh və əmin-amanlıq şəraitində yaşayır. Dövlət onlara öz adət-ənənələrini və dillərini qoruyub saxlamaq üçün bütün şəraiti yaradıb. Etnik azlıqlara da tam bərabər mədəni hüquqlar və ölkənin mədəni irsindən istifadə hüququ verilmişdir.

Etnik azlıqların kompakt yaşayış yerlərində ümumtəhsil məktəblərinin ibtidai siniflərində doğma dil tədris olunur: müvafiq dillərdə tədris proqramları və dərs vəsaitləri, folklor və şeir məcmuələri, bədii ədəbiyyat nəşr olunur, qəzet və jurnallar çıxır, dövlət milli teatrları və bədii özəfəliyyət kollektivləri fəaliyyət göstərir. Beləliklə, respublikada müxtəlif etnik qrupların mövcudluğu üçün bütün mümkün şərait yaradılmışdır. Lakin burada bir məqamı qeyd etmək lazımdır ki, bizim ölkəmizdə mədəni müxtəliflik etnik azlıqların, sadəcə, cəmlənməsi kimi başa düşülmür, Azərbaycan ümummilli həmrəyliyin inkişafı üçün əlverişli mühitdir. Başqa sözlə, etnik, dini və digər mənsubiyyətdən asılı olmayaraq, ərazisində məskunlaşan hər bir vətəndaş Azərbaycanın sərvətidir.

Multikulturalizmin alternativinin özünüdərk olduğunu bəyan edən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çıxışlarının birində demişdir: "Multikulturalizm başqa xalqın nümayəndəsinə hörmət, başqa dinə hörmətdir. Öz dininə hörmət başqa dinə hörmətdən başlayır. Multikulturalizm ayrı-seçkiliyə yol vermir, əksinə, bütün xalqları birləşdirir. Eyni zamanda, hər bir ölkənin öz qaydaları, öz ənənələri vardır. Azərbaycanda yaşayan xalqlar əsrlər boyu multikulturalizm şəraitində yaşayıblar".

Azərbaycan isə son illərdə bu sahədə aparılan müzakirələrin, sadəcə, iştirakçısı qismində çıxış etmir, eyni zamanda, bəşəriyyətin gələcək inkişafı naminə mədəniyyətlərə, konfessiyalararası və sivilizasiyalararası dialoq üçün real imkan və mexanizmlərin müəyyən edilməsinə xidmət göstərən bu cür müzakirələrin təşəbbüskarı və təşkilatçısı missiyasını yerinə yetirir.

2011-ci ildən başlayaraq Bakıda keçirilən humanitar forumlar müxtəlif ölkələrin dövlət siyasətində multikulturalizmin mövqe və imkanlarının bir daha təhlilinə, etnik və mədəni özünüdərk arasında azad seçimin təmin olunmasına, azadlıq, bərabərlik və dözümlülük kimi təməl dəyərlərin cəmiyyətdə bərqərar olmasına yönələn global miqyaslı tədbirlər

olaraq, dünyanın ən yeni tarixinə əhəmiyyətli hadisə kimi daxil olmuşdur.

Bütün bu nailiyyətlərin əldə olunmasında, bəşəriyyət üçün müstəsna əhəmiyyət kəsb edən bu cür təşəbbüslərin irəli sürülməsi və uğurla reallaşmasında, heç şübhəsiz, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevlə yanaşı, Mehriban xanım Əliyevanın da müstəsna xidmətləri vardır və bu məqama xarici mətbuat da xüsusi diqqət yetirir. Amerika Birləşmiş Ştatlarının nüfuzlu "Washington Times" qəzetinin onun haqqında dərc etdiyi məqalədə oxuyuruq: "Azərbaycanın Birinci Xanımı Mehriban Əliyeva müsəlman dünyası qadınları üçün ən yaxşı nümunədir!"

Multikulturalizm bir siyasət kimi, öz mahiyyəti baxımından, tolerantlıqla da sıx bağlıdır. O, müxtəlif mədəniyyətlərin paralel şəkildə yaşamasını qəbul edən tolerant cəmiyyətin başlıca xüsusiyyətlərindən biridir. Tolerant cəmiyyətdə multikulturalizm mədəniyyətlərin qarşılıqlı surətdə zənginləşməsinə, xalqları birləşdirən mədəniyyətin formalaşmasına səbəb olur ki, bu da insanların gələcək mədəni birliyi məqsədilə bir mədəniyyətin digər mədəniyyətə inteqrasiya prosesi ilə əlaqədardır.

Ölkə daxilində, eləcə də, beynəlxalq arenada mədəniyyətlərarası ünsiyyətin tarazlı şəkildə qurulmasında, üç dini dövrdən - zərdüştilik, xristianlıq və islamdan keçən və öz şüuruna bunları həkk etdirən Azərbaycan xalqının tarixi yaddaşı vacib rol oynayır. Azərbaycanda dinlərarası dialoq və tolerantlığın dünyanın bir çox polietnik regionları üçün nümunə olan xüsusi modeli qurulmuşdur. Dövlət-din münasibətlərinin müasir Azərbaycan modeli çərçivəsində bütün dinlər qanun qarşısında bərabər status almışlar. Ölkə vətəndaşlarının böyük əksəriyyətini təşkil edən müsəlmanların hüquqlarını təmin etməklə yanaşı, dövlət respublika ərazisində yayılan bütün ənənəvi dinlərə qayğı göstərir.

Təsədüfi deyil ki, bu gün bütün dünyanın böyük din xadimləri də özünü artıq tolerantlığın ideoloji mərkəzi və praktik təcəssümü kimi təsdiq etmiş olan Bakıda toplaşır və dinlərin dialoqu çərçivəsində sivilizasiyaların qarşılıqlı anlaşması istiqamətində səmərəli iş aparılır.

Bu gün Azərbaycan təkcə Şərqdən Qərbə və Qərbdən Şərqə gedən yolların baş keçidi deyil, habelə, siyasi və iqtisadi maraqların, dinlərin, mədəniyyətlərin, sivilizasiyaların da qovuşduğu məkan, qarşılıqlı tamamlanma və vəhdət rəmzidir.

Ölkəmizdə tolerantlıq ənənələrinin qorunması işinə xüsusi əhəmiyyət verən Heydər Əliyev Fondu "Tolerantlığın ünvanı - Azərbaycan" layihəsini uğurla həyata keçirir. Fondun "Dini tolerantlığın ünvanı - Azərbaycan" layihəsi çərçivəsində Bakıdakı Pravoslav kilsəsinin, məscidlərin yenidən qurulması da tamamlanmışdır. Dünya yəhudilərinin nüfuzlu təşkilatlarından olan "Or-Avner" Beynəlxalq Fondu ilə əməkdaşlıq sazişi çərçivəsində Mehriban xanım Əliyevanın iştirakı ilə Bakının Xətai rayonunun Əbilov yaşayış sahəsinə

də Azərbaycanda yaşayan yəhudi uşaqları üçün orta məktəb, uşaq bağçası, yəhudi tarixi və mədəniyyəti muzeyindən ibarət kompleks tikilmişdir. Heydər Əliyev Fondunun prezidentinin rəhbərliyi altında Bakıda keçirilmiş "Evrovizion-2012" musiqi yarışması da Azərbaycanın yüksək mədəniyyətə, tolerant dəyərlərə malik ölkə kimi tanınması, musiqimizin, incəsənətimizin təbliği baxımından müstəsna əhəmiyyətli tədbir olmuşdur. Azərbaycanın Birinci Xanımının rəhbərliyi altında musiqi festivalına hazırlıq işləri yüksək səviyyədə aparılmış, bu məqsədlə bütün lazımi tədbirlər görülmüşdür. Bu tədbir fonunda Azərbaycan bir daha öz mədəniyyəti ilə sivil dəyərlərə yaxın olduğunu göstərmək imkanını qazanmışdır. "Evrovizion-2012"-nin Azərbaycanda keçirilməsi milli-mənəvi dəyərlərimizin bəşəri dəyərlər müstəvisində özünəməxsus yer tutmasında mühüm hadisə olmuşdur.

Heydər Əliyev Fondunun dəstək verdiyi daha bir istiqamət də Azərbaycan elminin inkişafı və dünya elminə inteqrasiyasıdır. Müasir global problemlərlə üzləşən elm ölkənin inkişafını sürətləndirməli, insanların təhlükəsizliyinə və normal yaşayışına öz payını verməlidir. Yeni elm sahələrindən biri də keçən əsrin 70-ci illərində formalaşan və 2002-ci ildən UNESCO-nun prioritetlərindən biri hesab olunan bioetika elmidir. Yarandığı zaman əsas ideya ondan ibarət idi ki, yer üzündə həyatın qorunması probleminin həlli üçün humanitar və bioloji elmlər öz səylərini birləşdirməlidirlər. Planetimizdə bioetikanın bərqərar olması yüksək biotibbi texnologiyalar sahəsindəki inqilabi nailiyyətlərlə, yeni texnologiyaların insan sağlamlığına və bəşəriyyətin gələcəyinə gətirən potensial risklərin qiymətləndirilməsi ilə şərtlənmişdir. 2002-ci ildən bioetika UNESCO-nun fəaliyyətinin prioritet istiqamətlərindən biri olduqdan sonra o, tək elm sahəsi deyil, sosial bir instituta çevrilmişdir. Siyasətçilər bu gün onu qeyd edirlər ki, "bioetikanın və ona yaxın olan tibbi hüququn inkişaf dərəcəsi ölkənin demokratikləşməsinin əsas meyarıdır". 2005-ci ildə UNESCO "Bioetika və İnsan Hüquqları" Ümumi Bəyannaməsini qəbul edərkən, bioetika tarixində, ilk dəfə olaraq, üzv ölkələr və beynəlxalq ictimaiyyət bioetikanın əsas prinsiplərinə hörmətlə yanaşmağı və onları reallaşdırmağı üzərinə götürmüşlər. Bu gün UNESCO bəşəriyyətin etik və mənəvi həmrəyliyi olmadan sülhün əldə edilməsinin mümkünəzliyinü irəli sürərək, bütün ölkələri bioetika məsələləri üzrə beynəlxalq və mədəniyyətlərarası müzakirələrə cəlb etməyi qarşısında məqsəd qoyub. Nəticədə, bioetika üzrə xüsusi komitə və komissiyalar tək UNESCO-da deyil, bir çox nüfuzlu beynəlxalq və milli təşkilatlarda yaranıb və fəaliyyətdədir.

Önemli bir məsələ də, xüsusi olaraq vurğulanmalıdır ki, biotibbi elmlərin tərəqqisi və ən yeni texnologiyaların insanın gündəlik həyatına tətbiqi ilə əlaqədar yaranan etik, tibbi, bioloji və hüquqi problemləri araşdıraraq, elmlərarası tədqiqat sahəsi olan və ənənəvi etikanı, hüquq,

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu**

KIVDF

www.kivdf.gov.az

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

fəlsəfə, təbabət elementlərini özündə birləşdirən bioetika elminin müəkkəb problemlərindən birini Azərbaycanda ilk dəfə elmi cəhətdən tədqiq edən ilk alim də, məhz ölkəmizin Birinci Xanımı Mehriban Əliyeva olmuşdur. Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın yazdığı "Evtanaziya və tibdə humanistlik problemi" və "Biz həyatı seçirik (Evtanaziya sosiologiya güzgüsündə)" kitabları bioetikanın ən aktual məsələlərindən biri hesab olunan evtanaziya probleminə həsr olunmuşdur. Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü nəticəsində, UNESCO-nun Beynəlxalq Bioetika Komitəsinin 18-ci sessiyasının Şərqi Avropada, ilk dəfə olaraq, Bakı şəhərində 2011-ci ilin may-iyun aylarında keçirilməsi bioetikanın Azərbaycanda daha da sürətlə inkişaf etməsinə təkan verdi və bu elm sahəsi üzrə çalışmaq istəyənlərin sayı bu gün artmaqdadır.

Heydər Əliyev Fondu respublikada insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının etibarlı təminatı, vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu prosesinin sürətləndirilməsi prosesinə də töhfəsini verir. Mehriban xanım Əliyevanın son illərdə bir neçə dəfə amnistiya təşəbbüsü ilə çıxış etməsi yüksək humanizmin və insanpərvərliyin əyani təcəssümü olmuşdur.

Mehriban xanım Əliyeva nəcib əməllərinə görə çoxsaylı beynəlxalq mükafatlara, fəxri adlara, təltiflərə layiq görülmüşdür. Hələ 2005-ci ilin iyun ayında xeyriyyəçilik fəaliyyətinə, eləcə də, Rusiya və Azərbaycan xalqları arasında dostluğun möhkəmlənməsi sahəsində xidmətləri

nə görə, Rusiyanın "Yüzilliyin məsenatları" Beynəlxalq Xeyriyyə Fondunun "Yaqux Xaç" ordeni ilə təltif olunmuşdur.

Azərbaycanın Birinci Xanımı Dünya Səhiyyə Təşkilatı İcraiyyə Komitəsinin 2007-ci il yanvarın 29-da Cenevrədə keçirilən 120-ci sessiyasının yekdil qərarı ilə ana, uşaq, ailə sağlamlığının qorunması və möhkəmlənməsi işində xüsusi xidmətlərinə görə mükafata, həmçinin, genişmiqyaslı xeyriyyəçilik fəaliyyətinə görə, 2007-ci ilin mayında Rusiyada "Qızıl ürək" beynəlxalq mükafatına layiq görülmüşdür. Həmin il mayın 17-də isə Cenevrədə Dünya Səhiyyə Təşkilatının ali orqanı olan Dünya Səhiyyə Assambleyasının 60-cı sessiyasında Azərbaycanda səhiyyənin inkişafında, yeni xəstəxanaların açılmasında, onların müasir avadanlıqla təchiz edilməsində Mehriban xanım Əliyevanın gördüyü işlər xüsusi vurğulanmış və ona İhsan Doğramacı Ali Sağlamlıq Fondunun mükafatı təqdim edilmişdir.

Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Polşa Respublikasının "Xidmətlərə görə" Böyük Komandor Xaçı ordeni ilə də təltif olunmuşdur. Məhz bu fəaliyyətin nəticəsi olaraq, fondun prezidenti 2010-cu ildə iki mötəbər mükafata - Fransa dövlətinin "Şərəf Legionu" ordeninə və UNESCO-nun "Qızıl Motsart" medalına layiq görülmüşdür. Bununla yanaşı, fondun prezidenti "Türk Dünyasına xidmət" mükafatını, 2011-ci ildə isə Krans Montana Forumunun Qızıl medalını almışdır.

Vahid Ömərov,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru